

ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΜΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Τζένη Τριανταφυλλίδου

Ψυχολόγος

Στα πλαίσια της συνεργασίας με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, επισκέφθηκε και μελέτησε τη λειτουργία των καταφυγίων για κακοποιημένες γυναίκες στην Αγγλία και την αντιμετώπιση του προβλήματος από πλευράς πολιτείας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κακοποίηση της γυναίκας από τον άντρα είναι πολύ παλιό φαινόμενο. Τελευταία γίνεται κουβέντα γι' αυτό γιατί παύει πια να θεωρείται αυτονόητη ή αποδεκτή κατάσταση, καθώς υπάρχει αμφισβήτηση της πατριαρχικής δομής της κοινωνίας, κύρια από το γυναικείο κίνημα και τάση προς εκδημοκρατισμό των ανδρώπων σχέσεων γενικότερα.

Πριν από τη δεκαετία του '70, που ξεκίνησε το κίνημα των καταφυγίων για κακοποιημένες γυναίκες στην Αγγλία, η βία στην οικογένεια ήταν δέμα ταμπού που καλύπτετο με σιωπή.

Φαινόταν παράδοξο η μικρή αυτή ομάδα, όπου ο καθένας αναζητά προστασία, αγάπη, τρυφερότητα, να αποδεικνύεται η πιο βίαιη κοινωνική ομάδα που τα μέλη της κινδυνεύουν το ένα από το άλλο.

Η γενικότερη αμφισβήτηση των δεσμών από τα κινήματα της δεκαετίας του '60, νεο-λαιϊστικό, γυναικείο κ.ά. επέτρεψε να σπάσει η σιωπή. Το 1971, έγινε το πρώτο καταφύγιο για κακοποιημένες γυναίκες στην περιοχή Chiswick του Λονδίνου. Αμέσως εκδηλώθηκε ενδιαφέρον από γυναίκες σε όλη την Αγγλία αποκαλύπτοντας την έκταση του προβλήματος στη χώρα (Pijje 1974). Γύρω στο 1975 άρχισαν να εμφανίζονται καταφύγια σε διάφορες πόλεις της Αμερικής.

Το 1976 έγινε στις Βρυξέλλες συνέδριο με θέμα «Εγκλήματα κατά των γυναικών» όπου συμμετείχαν 2.000 γυναίκες από 40 χώρες.

Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Η έρευνα στην Ελλάδα στο θέμα είναι ακόμη περιορισμένη. Έτσι, δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν την έκταση του προβλήματος και τους παράγοντες που συνδέονται με αυτό. Ενδείξεις υπάρχουν πως στη χώρα μας συμβαίνει ότι και στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, και πως μπορούμε να συνάγουμε συμπεράσματα από τις μελέτες ξένων επιστημόνων.

Σε επιστημονικό επίπεδο στην Ελλάδα υπάρχουν οι εξής εργασίες:

- α) Π. Επιβατιανός και Ν. Βασιλειάδης: «Η χτυπημένη σύζυγος» 1981.
- β) Α. Χλιόβα: «Κακοποίηση γυναικών: διεργασίες υποταγής στη βία» (διδακτορική διατριβή σε εξέλιξη).
- γ) Ε. Φερέτη: Κοινωνιολογική διδακτορική διατριβή σε εξέλιξη.

Στην Αγγλία που το φαινόμενο ερευνάται από χρόνια η κατάσταση περιγράφεται ως εξής:

Το 5% όλων των γάμων περιέχει σοβαρή βία στη μεγάλη πλειοψηφία σε βάρος των γυναικών (Marsden 1978).

Το 59% ενός δείγματος γυναικών είχαν δεχτεί βίαιη επίθεση στην Κοινότητα μέσα σε ένα χρόνο. Απ' αυτές το 21% υπέστη τη βία μέσα στο σπίτι (Hanmers 1983).

Στα 150 καταφύγια της ομοσπονδίας: Women's Aid Federation England (WAFE), σ' όλη τη χώρα ζητούν προστασία κάθε χρόνο 12.000 γυναίκες και 21.000 παιδιά, ενώ κάθε στιγμή ζουν στα καταφύγια 1.000 γυναίκες και 1.700 παιδιά (WAFE 1980).

Η κακοποίηση γυναικών αποτελεί την δεύτερη πιο συχνή εκδήλωση βίας 24,14% έναντι 37,20 που είναι η βία μεταξύ αγνώστων ανδρών και 3,42 η κακοποίηση παιδιού σύμφωνα με το αστυνομικό δελτίο στη Γλασκώβη και το Εδυμβούργο (Dobash and Dobash 1980).

Η επιτροπή της Βουλής περί βίας στο γάμο -Select Committee on Violence in Marriage- πρότεινε να προβλέπεται δέση για μια οικογένεια (γυναίκα και παιδιά) σε καταφύγιο για κάθε 10.000 κατοίκους (Select Committee Report 1975).

Στην Αμερική υπολογίζεται ότι υπάρχει κακοποίηση στο 19% των γάμων κάθε χρόνο, ενώ αν υπολογιστεί ολόκληρη η διάρκεια των γάμων τότε το ποσοστό ανέρχεται σε 28% (Strauw, Gelliw, Stenmetz 1980).

Αυτά τα νούμερα, θεωρείται ότι αποτελούν την ορατή κορυφή του παγόβουνου σε σχέση με τους πραγματικούς αριθμούς που παραμένουν σκοτεινοί.

ΤΟ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΔΗΛΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Μέχρι τον 19ο αιώνα ο Βρετανικός νόμος έδινε το δικαίωμα στους άνδρες να δέρνουν τις γυναίκες τους στα πλαίσια του «νόμιμου σωφρονισμού», αρκεί να μην έφταναν σε υπερβολές (Pahl 1985).

Στα 3/4 από 45 κοινωνίες που ερευνήθηκαν ήταν επιτρεπτό στους άνδρες να είναι επιδεικτικοί απέναντι στις γυναίκες τους (Schlegel 1972).

Η ευρεία αποδοχή αυτής της μορφής βίας από το κοινωνικό σύνολο είναι ένας από τους λόγους που η κακοποίηση γυναικών δεν δηλώνεται.

Η ελαφριά κακοποίηση δεν καταγράφεται ακόμη και αν δηλωθεί, γιατί θεωρείται μέρος της οικογενειακής ζωής και επομένως μη άξιο λόγου παράπτωμα. Η βαρεία κακοποίηση πάλι δεν δηλώνεται γιατί συνοδεύεται από συναισθήματα ντροπής από την πλευρά της γυναίκας-θύματος και ενοχής από την πλευρά του άντρα-θύτη.

Οι υπηρεσίες που οι γυναίκες καταφεύγουν συνήδως, η αστυνομία και τα νοσοκομεία υποτιμούν τον κίνδυνο, χαρακτηρίζουν τα επεισόδια «συζυγικά καυγαδάκια» και συμβουλεύουν τις γυναίκες να γυρίσουν σπίτι τους και να κάνουν υπομονή. Με τη στάση τους τις αποθαρρύνουν να καταγγείλουν το γεγονός.

Ένας ακόμη λόγος που ίσχυε για τη χώρα μας μέχρι τώρα, είναι πως δεν υπήρχε κάποιος φορέας που θα βοηθούσε τις γυναίκες, επομένως και το κίνητρο να το δηλώσουν.

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Η κακοποίηση είναι σωματική ή ψυχική. Η σωματική βία περιλαμβάνει κλωτσιές, γροδιές, χτυπήματα του κεφαλιού στον τοίχο, χρήση αντικειμένων, σπρώξιμο στις σκάλες, σπάσιμο οστών, απόπειρα πνιγμού, στραγγαλισμού κ.ά.

Η ψυχική ή πνευματική βία μπορεί να είναι: στέρηση ύπνου, στέρηση τροφής και χρημάτων για μέρες, η επιβολή τροφής, ύπνου, μέδης, απαγόρευση φιλικών ή συγγενικών επαφών, κλείδωμα στο σπίτι για μέρες.

Τα όρια μεταξύ των δύο μορφών δεν είναι σαφή και οι συνέπειες αμφίδρομες καθώς η σωματική κακοποίηση επηρεάζει την ψυχική κατάσταση και η ψυχική τη σωματική υγεία.

Ο ίδιος άντρας μπορεί να κακοποιεί τα παιδιά ή να είναι καλός και στοργικός μαζί τους.

Στην έρευνα της WAFE σε 656 γυναίκες από 128 καταφύγια το 1978 η αναλογία στις διάφορες μορφές βίας είναι η εξής:

WAFE 1981

φυσική βία κατά της γυναίκας	90%
φυσική βία κατά των παιδιών	27%
πνευματική βία κατά της γυναίκας	68%
στέρηση χρημάτων	20%
βιασμός	41%

Το άθροισμα των ποσοστών υπερέχει του 100% γιατί πολλές γυναίκες δήλωσαν περισσότερες από μια μορφή βίας. Στο ποσοστό σωματικής βίας κατά της γυναίκας, το 30% αφορά κακοποίηση που απείλησε τη ζωή και χρειάστηκε νοσοκομειακή περίθαλψη.

Η διάρκεια της βίας στις σχέσεις είναι μεγάλη. Συχνά αρχίζει αμέσως, μετά το γάμο, ή όταν η γυναίκα είναι έγκυος, ή όταν υπάρχει μωρό στο σπίτι και διαρκεί πολλά χρόνια. Στην Αγγλία, υπάρχει υψηλό ποσοστό κακοποίησης και στα ζευγάρια που ζουν σε ελεύθερη συμβίωση. Οι γυναίκες που καταφεύγουν στα καταφύγια έχουν υποστεί βία από 2 έως 30 χρόνια. Η σοβαρότητα της κακοποίησης και οι συνέπειές της κλιμακώνονται με τον καιρό και συνήθως δεν σταματούν αν δεν διακοπεί η σχέση.

ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

«Κακοποιημένη είναι η γυναίκα που υποφέρει από συνεχή ή σοβαρή σωματική επίθεση από τον σύζυγο ή τον άντρα με τον οποίο συζεί». Αυτός είναι ένας ορισμός από την Marsden το 1978.

«Όμως οι ίδιες οι γυναίκες υποστηρίζουν πως η ψυχική κακοποίηση μπορεί να είναι ακόμη χειρότερη», αναφέρει η Pahl στην έρευνά της (Pahl 1985).

Απόπειρες ερμηνείας του φαινομένου έχουν γίνει από τους ειδικούς και οι αιτίες κατηγοριοποιούνται κυρίως σε ψυχολογικές, που αφορούν την προσωπικότητα του δύτη ή του δύματος και σε κοινωνικές.

Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του βίαιου άντρα που έχουν εντοπισθεί είναι κυρίως τα εξής:

- α) **Παρεκκλίνουσα ή παθολογική προσωπικότητα.** Αυτή η περιγραφή αφενός αφορά μικρό ποσοστό των βίαιων αντρών, αφετέρου είναι αρκετά ασαφής.
- β) **Αλκοολισμός.** Υπάρχει μεγάλη ποσοτική συσχέτιση κατάχρησης οινοπνεύματος και άσκησης βίας. Όμως, δεν μπορεί να αποδοθεί μονόδρομη αιτιολογική σχέση γιατί μπορεί το ποτό να χρησιμοποιείται σαν δικαιολογία ή σαν διευκολυντικό μέσο στην υλοποίηση της επιθυμίας του άντρα για κακοποίηση (Celles 194).
- γ) **Βιώματα της παιδικής ηλικίας.** Έχει βρεθεί πως στους βίαιους άντρες είναι τρεις φορές περισσότεροι αυτοί που μεγάλωσαν σε βίαιες οικογένειες από αυτούς που μεγάλωσαν σε μη βίαιες.

Η έλλειψη συνολικής καταγραφής του φαινομένου επιτρέπει τη δημιουργία **μύθων** γύρω απ' αυτό που όμως τόσο οι έρευνες όσο και οι μαρτυρίες αναιρούν. Μερικοί μύθοι είναι οι παρακάτω.

- α) Η κακοποίηση συμβαίνει μόνο σε ζευγάρια χαμηλού κοινωνικοοικονομικού και μορφωτικού επιπέδου. Όπως πιστεύεται πως γυναίκες από όλη την κοινωνική διαστρώματωση κακοποιούνται αλλά δεν καταφεύγουν όλες στις κοινωνικές υπηρεσίες που καλύπτουν οικονομικές ή στεγαστικές ανάγκες, έτσι δεν καταγράφονται.
- β) Οι άντρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους κακοποιούν και τα παιδιά τους ή είναι βίαιοι και στις άλλες κοινωνικές εκδηλώσεις τους. Αντίθετα, όπως φαίνεται στις έρευνες δεν κακοποιούν σε σημαντικό ποσοστό τα παιδιά και είναι ήρεμοι και συνεργατικοί στις υπόλοιπες εκδηλώσεις τους.
- γ) Οι άντρες που κακοποιούν πριν από το γάμο αλλάζουν μετά. Συνήθως, συμβαίνει το αντίθετο, η βία κλιμακώνεται. Φαίνεται μάλιστα σαν η επισημοποίηση του δεσμού να αυξάνει τις πιθανότητες άσκησης βίας.
- δ) Οι κακοποιημένες γυναίκες αποτελούν ένα μικρό αριθμό ατόμων. Όπως είδαμε το φαινόμενο είναι ευρύτατα εκτεταμένο.
- ε) Οι κακοποιημένες γυναίκες είναι μαζοχίστριες, αποζητούν και προκαλούν τη βίαιη συμπεριφορά.

Η Hahl αναφέρει σχετικά πως ενώ οι βίαιοι άντρες, όταν χωρίσουν εξακολουθούν να είναι βίαιοι, οι γυναίκες στις νέες τους σχέσεις δεν έχουν ξανά παρόμοιες εμπειρίες, άρα δεν είναι η προσωπικότητά τους που προκαλεί τη βία.

- στ) Οι κακοποιημένες είναι γυχοπαθείς. Αλλά στην πλειοψηφία τους οι γυναίκες αυτές λειτουργούν καλά στις άλλες εκδηλώσεις της ζωής τους.
- ζ) Οι κακοποιημένες γυναίκες μπορούν εύκολα να φύγουν από το σπίτι τους αρκεί να το θέλουν. Αυτή η άποψη υποτιμά τις αντικειμενικές δυσκολίες που συναντούν οι γυναίκες σήμερα, σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, όταν είναι εξαρτημένες από τον άντρα.
- η) Τα παιδιά χρειάζονται τον πατέρα έστω και αν είναι βίαιος. Από τη μελέτη παιδιών στα καταφύγια ή σε μονογονεϊκές οικογένειες φαίνεται πως τα παιδιά ηρεμούν και κοινωνικοποιούνται καλύτερα μακριά από τις σκληρές κακοποιήσεως.

Οι ερμηνείες που αποδίδουν την ευθύνη στις προσωπικότητες των ατόμων αποπροσανατολίζουν είτε δικαιολογώντας τον δύτη ή ενοχοποιώντας το θύμα, απομονώνοντας το πρόβλημα από το κοινωνικό του πλαίσιο και υποτιμούν την έλλειψη εναλλακτικών λύσεων, που πολλές γυναίκες αντιμετωπίζουν.

Οι Dohash και Dohash (1980) που εκφράζουν την κοινωνιολογική άποψη, βλέπουν τη βία στο ζευγάρι σαν «επέκταση της κυριαρχίας και του ελέγχου των ανδρών στις γυναίκες τους... Ο έλεγχος αυτός έχει ιστορικά και κοινωνικά οικοδομηθεί και έτσι πρέπει να κατανοηθεί... Η συμπεριφορά είναι συμπεριφορά σκοπιμότητας, είναι η προσπάθεια από μέρους των ανδρών να εξασφαλίσουν μια αρεστή σε αυτούς τάξη πραγμάτων».

Τα χρόνια προβλήματα που έχουν τα ζευγάρια στα οποία εκδηλώνεται βία όπως τα κατέγραψε η Pahl είναι τα εξής:

(Pahl 1985)

Κατάχρηση οινόπνευματος	311%
Προβλήματα προσωπικότητας του άντρα	31%
Ζήλεια	26%
Διαφορετικής αντίληψης περί ρόλων	24%
Σεξουαλική ζωή	17%
Χρήμα-διαχείριση	14%
Επεισόδια την ώρα του γεύματος	10%

Σαν αφορμές αναφέρονται ασήμαντα γεγονότα, όπως καθυστέρηση στην ετοιμασία ή αποτυχία στο φαΐ, το αλλαγμα του μωρού, υπόνοιες ότι η γυναίκα κοιτάζει αλλού, άρνησή της στο σεξ ή στην περιποίηση του συζύγου. Αρκετά από τα προβλήματα και τις αφορμές δείχνουν τη διάθεση επιβολής της γνώμης του άντρα προς τη γυναίκα.

Η προσωπική μου άποψη είναι πως η κακοποίηση της γυναίκας μέσα σε μια στενή σχέση, από το σύζυγο ή τον εραστή δεν είναι παρά η ακραία συνέπεια της δέσης της γυναίκας στην πατριαρχική κοινωνία. Είναι η συνέπεια της διαφορετικής σχέσης που αναπτύσσουν με τη βία (ανδρισμός σημαίνει επίδειξη σωματικής δύναμης και επιβολής), των σχέσεων εξουσίας και ιδιοκτησίας που ενέχονται στο γάμο, του καταμερισμού και άνισης αξιολόγησης των ρόλων του άντρα στην παραγωγή και της γυναίκας στην αναπαραγωγή. Είναι γενικότερα η συνέπεια των διακρίσεων των δύο φύλων σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο που είναι πάντα σε βάρος της γυναίκας. Σε ψυχολογικό επίπεδο αυτό συντελεί στο να έχουν οι γυναίκες χαμηλότερη αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση και να είναι εξαρτημένες συναισθηματικά.

Προσωπικά χαρακτηριστικά ή αντικειμενικά δύσκολες συνθήκες ζωής όπως ανεργία, φτώχεια κ.λπ. δεν είναι παρά επιβαρυντικοί παράγοντες που επιτείνουν τα πράγματα. Το κοινωνικό σύνολο σιωπά και ανέχεται ό,τι συμβαίνει στη σφαίρα του ιδιωτικού (μέσα στο σπίτι) αποδεχόμενο έτσι τις σχέσεις εξουσίας στην οικογένεια και στο ζευγάρι.

Το φαινόμενο δεν μπορεί να εξεταστεί σαν μια υπόθεση που αφορά δύο άτομα με διαφορετικούς χαρακτήρες, αλλά σαν κοινωνικό και πολιτικό πρόβλημα που απαιτεί σφαιρική κατανόηση, μελέτη και αντιμετώπιση.

ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΝΕΧΟΝΤΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η ψυχαναλυτική άποψη της Deutsch που αποδίδει στις γυναίκες μαζοχίστριες τάσεις (Horney 1933), δεν είναι αποδεκτή από τις γυναίκες που τελευταία ασχολούνται με το θέμα.

Η Zeuore Walker, ψυχολόγος, χρησιμοποιώντας τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης και ειδικότερα το μοντέλο του M. Seligman «αποκτημένη αίσθηση αβοήθητου» (learned Helplessness), περιγράφει την παρακάτω πορεία της διαμόρφωσης της συμπεριφοράς της κακοποιημένης γυναίκας:

- α) Η γυναίκα προσπαθεί να αποφύγει την κακοποίηση αποφεύγοντας να δίνει «αφορμές».
- β) Τα επαναλαμβανόμενα περιστατικά κακοποίησης μειώνουν το κίνητρο της γυναίκας να αντιδράσει, γίνεται παθητική.
- γ) Η υποκειμενική της αντίληψη είναι ότι δεν μπορεί να επιδράσει στην κατάσταση.
- δ) Γενικεύεται η αίσθηση αβοήθητου μη πιστεύοντας ότι μπορεί να βοηθηθεί απ' οποιονδήποτε.
- ε) Τελικά παραιτείται και παραμένει μοιρολατρικά στη σχέση κακοποίησης.

Φυσικά όλες οι γυναίκες δεν ολοκληρώνουν την πορεία καθώς έχουν διάφορες δυνατότητες να αντιδράσουν και να βοηθηθούν.

Σημαντικό ρόλο παίζει αν η γυναίκα έχει κοινωνικοποιηθεί με φυλετικά στερεότυπα και αν έχει αποδεχθεί ότι οι γυναίκες γενικά σαν φύλο δεν μπορούν να έχουν τον έλεγχο της κατάστασης. Τα βιώματα της παιδικής ηλικίας αν περιλάμβαναν κακοποίηση γυναίκας από άντρα επιτείνουν αυτή την εντύπωση.

Η σχέση κακοποίησης, υποστηρίζει η Walker έχει διάφορες φάσεις:

- α) δημιουργία έντασης.
- β) βίαιες εκδηλώσεις-κακοποίηση.
- γ) περίοδος αγάπης και μεταμέλειας.

Η τρίτη περίοδος βρέθηκε στο 58% των σχέσεων, όταν τα ζευγάρια βρίσκονται σε αυτή τη φάση και οι δύο τείνουν να ξεχάσουν τις προηγούμενες άσχημες στιγμές. Αυτή η άρνηση της πραγματικότητας είναι ακόμη λόγος που οι γυναίκες δεν εμφανίζονται σταθερά αποφασισμένες να εγκαταλείψουν τη βίαιη σχέση.

ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΟΥ ΚΑΚΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ

Όταν τα επεισόδια είναι συχνά (κάθε δέκα μέρες ή συχνότερα), τα κυριότερα συναισθήματα είναι φόβος, ανασφάλεια, συχνά ντροπή, απόγνωση, θυμός.

Φοβούνται συνέχεια, ξέροντας πως κάποια απρόβλεπτη στιγμή θα βρεθούν πάλι στη κατάσταση αδυναμίας που βιώνουν όταν χάνουν τον έλεγχο του σώματός τους απέναντι στον πόνο και στην βία. Φοβούνται, για τη ζωή και την υγεία τους γιατί την επόμενη φορά μπορεί να είναι χειρότερα, καθώς οι άντρες απειλούν λέγοντας: «την επόμενη φορά θα σε σκοτώσω». Όταν η βία στρέφεται προς τα παιδιά φοβούνται ακόμη πιο πολύ γιατί αναγνωρίζουν την αδυναμία τους να επηρεάσουν την κατάσταση.

Ανασφάλεια νιώθουν για το μέλλον για τις ίδιες και τα παιδιά τους τόσο στη σκέψη να μείνουν όσο και να φύγουν. Συνήδως, όταν απευθύνονται για βοήθεια σε γονείς και φίλους ή σε κρατικές υπηρεσίες αντιμετωπίζουν επιφυλακτικότητα, έλλειψη κατανόησης και αποθάρρυνση.

Ενοχή νιώθουν όταν δεν μπορούν να λειτουργήσουν καλά στο ρόλο τους σαν μητέρες μια που η συμπεριφορά τους επηρεάζεται ή γιατί πιστεύουν πως φταίνε αυτές για ό,τι συμβαίνει.

Ντρέπονται γιατί πιστεύουν πως μόνο σε αυτές συμβαίνουν παρόμοια πράγματα, ότι δεν αξίζουν αγάπη, ότι δεν αρέσουν, γενικά ότι απέτυχαν στο βασικό ρόλο που ήταν ταγμένες, αυτόν της συζύγου. Ντρέπονται και που ανέχονται την κατάσταση γι' αυτό και συχνά απομονώνονται και την κρατούν μυστική.

Η αυτοεκτίμηση μειώνεται με τον καιρό καθώς και η υγεία και η ψυχική κατάσταση. Εκδηλώσεις «νεύρων», επιθετικής συμπεριφοράς προς τα παιδιά, αϋπνία, μελαγχολία, ξαφνικά κλάματα εμφανίζονται συχνά.

Θυμός, μίσος και σκέυεις εκδίκησης που όμως δεν πραγματοποιούνται αλλά και απόπειρες δικαιολόγησης του άντρα «λόγω των δυσκολιών της ζωής» είναι εναλλασσόμενες αντιδράσεις.

Συνήθως, οι γυναίκες μένουν και «για το καλό των παιδιών», όταν όμως η κακοποίηση στρέφεται προς αυτά ή υποφέρουν φανερά από τις συνέπειες, αποφασίζουν να φύγουν μη έχοντας την αναστολή ότι στερούν από τα παιδιά τους ένα καλό πατέρα (Pizzev 1974).

ΠΡΩΤΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Η στάση της αστυνομίας χαρακτηρίζεται από διάκριση της βίας σε ατομική (στην οικογένεια) και δημόσια. Η ίδια πράξη στο δρόμο από άγνωστο θεωρείται εγκληματικότητα και η αστυνομία επεμβαίνει, ενώ στο σπίτι από τον άντρα προς τη γυναίκα θεωρείται οικογενειακή υπόθεση.

Η ιδιωτικοποίηση του θέματος φυσικά καλύπτει τους άντρες που δεν δέλουν να δημοσιοποιηθεί η πράξη τους και όχι τις γυναίκες που ζητούν βοήθεια γιατί κινδυνεύουν μέσα στο ίδιο τους το σπίτι (Pahl 1985).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι από τους πρώτους ειδικούς που έρχονται σε επαφή με τις γυναίκες, έτσι η στάση τους είναι καθοριστική και συνήθως βοηθούν.

Μερικές φορές όμως υποτιμούν τις συνέπειες της κακοποίησης, στις γυναίκες, έχουν σαν κύριο ενδιαφέρον τους τα παιδιά και υποστηρίζουν την πάση δυσία διατήρηση του γάμου σα την καλύτερη προϋπόθεση για το καλό των παιδιών (Pahl 1985).

Στα νοσοκομεία το ιατρικό προσωπικό συχνά κλείνει τα μάτια σε περιπτώσεις εμφανούς κακοποίησης και δεν καταγράφει τα περιστατικά σαν τέτοια με το πρόσχημα της εχεμύθειας.

Στις νευρολογικές κλινικές που οι γυναίκες καταφεύγουν δεν γίνεται σύνδεση μεταξύ των συμπτωμάτων και των συνθηκών ζωής. Αντιμετωπίζονται σαν να είναι αυτές άρρωστες και παίρνουν φάρμακα με αποτέλεσμα να χειροτερεύει το ήδη πεσμένο ηθικό τους. Δεν γίνεται καμιά αναφορά στο ότι το δύμα υφίσταται την οδυνηρή εμπειρία του εγκλεισμού και όχι ο δύτης. Συχνά αυτός ο εγκλεισμός χρησιμοποιείται σε βάρος της γυναίκας σε περίπτωση διαζυγίου.

Η άπουή μου είναι ότι η κακοποιημένη γυναίκα δεν είναι προβληματικό άτομο. Αντίθετα αντιμετωπίζει προβλήματα που δημιουργούνται στη συγκεκριμένη κοινωνική δομή.

Όπως υποστηρίζουν οι Ball και Wyman η επέμβαση των ειδικών πρέπει να είναι σε πλαίσιο μη αυταρχικής θεραπευτικής σχέσης. Να γίνει παρέμβαση στην κρίση με συνεχή υποστήριξη, καταπολέμηση της μυστικοπάθειας γύρω από το πρόβλημα και της απομόνωσης. Απαραίτητη είναι η πρακτική βοήθεια στα συγκεκριμένα προβλήματα που καθη-

μερινά η γυναίκα και τα παιδιά της αντιμετωπίζουν. Χρειάζεται ακόμη να καταπολεμηθεί η αίσθηση αβοήθητου (*Learued hleplessuess*) με το να δοκιμάζει η γυναίκα συνεχώς να ελέγχει τη ζωή της εξασφαλίζοντας επιτυχημένες εμπειρίες. Η γυναίκα πρέπει να αντιμετωπίζεται με εμπιστοσύνη, κατανόηση και αποδοχή τω αμφιδυμικών της συναισθημάτων και των παλινδρομήσεων στη συμπεριφορά (Ball και Wyman 1977). Ο ειδικός πρέπει να παρουσιάζει τις εναλλακτικές λύσεις που πιθανόν η γυναίκα όταν βρίσκεται στη κρίσιμη περίοδο δεν βλέπει. Πιστεύω πως η γυναίκα ψυχολόγος ή κοινωνική λειτουργός είναι καταλληλότερη στη φάση αυτή, γιατί έχει κοινά βιώματα στην κοινωνικοποίησή της σαν γυναίκα και μπορεί να κατανοήσει καλύτερα τις δυσκολίες.

Στην Αγγλία τα καταφύγια για κακοποιημένες γυναίκες φαίνεται να αποτελούν προς το παρόν την καλύτερη διέξοδο σε συνδυασμό με τις παροχές που προσφέρει η πολιτεία, στέγαση, νομική προστασία, οικονομικά επιδόματα.

Τα καταφύγια προέρχονται από γυναικεία πρωτοβουλία και λειτουργούν με την οικονομική υποστήριξη του κράτους.

Στις γυναίκες προσφέρουν προσωρινή στέγη και προστασία, συμπαράσταση στις διεκδικήσεις τους στις διάφορες κρατικές υπηρεσίες, πληροφόρηση για εναλλακτικές λύσεις και κυρίως ψυχολογική υποστήριξη σε ένα περιβάλλον αποδοχής και αλληλεγγύης. Οι γυναίκες μπορούν έτσι να ηρεμήσουν και να αποφασίσουν γύχραιμα για το μέλλον τους είτε αυτό σημαίνει επιστροφή στο σπίτι τους ή ξεκίνημα μιας καινούργιας ζωής. Τα παιδιά βρίσκουν στα καταφύγια ηρεμία, ψυχαγωγία και φροντίδα για τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες.

Στην Ελλάδα προετοιμάζεται από την Γενική Γραμματεία Ισότητας των φύλων σε συνεργασία με τον Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας ανάλογο πρόγραμμα-ίδρυση δηλαδή κέντρων-καταφυγίων για κακοποιημένες γυναίκες, προσαρμοσμένων στις ανάγκες της χώρας.

Η Pahl ερευνώντας την εξέλιξη της ζωής των γυναικών που περνούν από τα καταφύγια βρίσκει πως το 60% αυτών προσδοκούν να ξεκινήσουν μια νέα ζωή, δεν το καταφέρνουν αμέσως, παρά μόνο το 19%, αλλά μετά από 2 χρόνια το 42% ζουν μόνες τους με τα παιδιά τους.

Συμπεραίνει πως «παρόλο που μια σχέση μπορεί να είναι στο τέλος της, η διαδικασία του χωρισμού είναι μακριά, επώδυνη και έχει πολλές παλινδρομήσεις... Ένας από τους λόγους που ο χωρισμός είναι τόσο δύσκολος είναι η οικονομική και κοινωνική εξάρτηση των γυναικών» (Pahl 1985).

Όμως μια που η διάλυση της σχέσης δεν είναι παρά η εκ των υστέρων λύση του προβλήματος, το ενδιαφέρον των κοινωνικών επιστημών και τη πολιτείας πρέπει να στραφεί παράλληλα στην πρόληψή του.

Αν δεχτούμε πως η κακοποίηση είναι αποτέλεσμα της ανισότητας και της σχέσης εξουσίας ανάμεσα στα φύλα δεν έχουμε παρά να επιλέξουμε μια νέα ισότιμη και μη σεξιστική κοινωνικοποίηση και διαπαιδαγώγηση των νέων ατόμων από τη βρεφική ηλικία ακόμη. Οι φορείς της κοινωνικοποίησης, η οικογένεια, η παιδεία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πρέπει να αναλάβουν αυτό το χρέος με βοήθεια της πολιτείας και του γυναικείου κινήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. DOBASH and DOBASH (1980) Violence Against Wives, Septon Mallet, Open Books.
2. ΕΠΙΒΑΤΙΑΝΟΣ και ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ (1981) Η χτυπημένη σύζυγος στην Ελλάδα. Γαληνός τομ. 23.
3. HAUMER J (1983) Blowing the cover of the protective male: a community study of violence to Women. The Public and the Private London Heinemann.
4. MARSDEN D (1978) Sociological perspectives on family violence. Violence and the Family.
5. PAHL T (1985) "Private Violence and Public Policy. The needs of battered women and the response of the public services". Routledge and Kegan Paul.
6. PIZZEY T (1974) Scream quietly or the neighbours will hear. Religan Books.
7. SCHLEGEL A Male Dominance and Female Autonomy. New Haven, Hraf. Press.
8. STRAUS, GELLES and STENMETZ (1980) Behind closed dorrs: Violence in American Family. N.Y. Auchor Books.
9. WAFE (1981) Leaving Violent Men: A study of refugees and housing for battered women.
10. ΧΟΡΝΕΥ ΚΑΡΕΝ (1967) Η ψυχολογία της γυναίκας, Γλάρος.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Από παραδρομή, στο προηγούμενο τεύχος (No 3), στη σελίδα 154, στη σημείωση 23, της βιβλιογραφίας γράφτηκε:

«Δ. ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ. Οικογένεια και Παιδί στην Αθήνα. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, 1985», αντί του ορδού. «Λ. ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ. Οικογένεια και Παιδί στην Αθήνα, Ίδρυμα Ερευνών για το Παιδί, 1985».